

Prop. 104 L

(2016–2017)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Lov om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven)

*Tilråding fra Kulturdepartementet 5. april 2017,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Kulturdepartementet legger i denne proposisjonen frem et forslag til ny åndsverklov. Forslaget til ny lov skal erstatte gjeldende åndsverklov (lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v.).

De mange endringer som har blitt foretatt i gjeldende lov siden 1961, gjør at den i dag fremstår som fragmentert og vanskelig tilgjengelig. I forslaget til ny lov er både språk og struktur gjennomgått. Hensikten har vært å modernisere og forenkle loven, slik at den blir et mer effektivt og lettere anvendelig verktøy for alle dens brukere. Selv om gjeldende lov gjennom tre større endringer de siste tre årene har blitt tilpasset den digitale utviklingen, skjer utviklingen så fort at ytterligere tilpassninger er nødvendig også i den nye loven.

Den nye åndsverkloven vil i forhold til gjeldende lov innebære endringer både når det gjelder språk og struktur, og også materielt sett. Hovedreglene og prinsippene som gjeldende lovgivning er bygget på, vil imidlertid videreføres. Et hovedmål med åndsverkloven – både gjeldende og ny lov – er å sikre rettighetshaverne inntekter. Loven er et sentralt virkemiddel for regjeringens

mål om at skapende og utøvende kunstnere i større grad skal kunne leve av sin virksomhet, og at det skal legges til rette for investeringer i kreativt innhold. Hensynet til rettighetshaverne skal imidlertid balanseres mot brukernes og samfunnets interesse i å ha tilgang til åndsverk. Forslaget til ny lov tar sikte på å klargjøre og forenkle reglene for bruk av åndsverk, basert på at det skal være en rimelig balanse mellom de interesser loven skal ivareta.

Med mål om større grad av klarhet og oversikt, foreslås den nye loven bygget opp noe annerledes enn gjeldende lov. Først behandles de rettigheter som loven gir. I nytt kapittel 1 finnes grunnleggende bestemmelser om opphavsrett (tilsvarende gjeldende første kapittel). I dette kapitlet inntas også som ny § 1 en bestemmelse om lovens formål. Nytt kapittel 1 omfatter i tillegg reglene i gjeldende fjerde kapittel om opphavsrettens vernetid, mens kapittel 2 inneholder regler om rettighetene til utøvende kunstnere og produsenter m.fl. (tilsvarende gjeldende femte kapittel). Rettighetene i nytt kapittel 2 omtales ofte som nærstående rettig-

heter. Regler om rettighetenes avgrensning og forvaltning av rettigheter ved avtalelisens mv. foreslås inntatt i nytt kapittel 3 (tilsvarer gjeldende andre kapittel). Kapittel 4 i den nye loven inneholder regler om opphavsrettens overgang mv. (tilsvarer gjeldende tredje kapittel). I kapittel 5 inntas bestemmelser om straff og erstatning mv. (tilsvarer gjeldende sjuende kapittel), mens tiltak ved inngrep i opphavsrett m.m. på Internett fremgår av kapittel 6 (tilsvarer gjeldende kapittel 7a). Bestemmelser til vern for tekniske beskyttelses-systemer og elektronisk rettighetsinformasjon er inntatt i kapittel 7 (tilsvarer gjeldende kapittel 6a), kapittel 8 inneholder forskjellige bestemmelser (tilsvarer gjeldende sjette kapittel). Bestemmelser om lovens rekkevidde fremgår av kapittel 9 (tilsvarer gjeldende åttende kapittel) og sluttbestemmelser av kapittel 10 (tilsvarer gjeldende niende kapittel).

Flere av de foreslåtte materielle endringene er begrunnet i hensynet til de opprinnelige rettighetshavere (dvs. de skapende og utøvende kunstnere) som ofte vil være den svakere part i kontraktsforhandlinger. For å styrke disse rettighetshavernes stilling, foreslås i kapittel 4 om opphavsrettens overgang innført flere nye regler. Når rettigheter overdras til bruk utenfor forbrukerforhold, har den opprinnelige rettighetshaveren etter forslaget til ny lov krav på et rimelig vederlag fra erververen. Ved vurderingen av hva som utgjør rimelig vederlag, skal det bl.a. legges vekt på hvilke rettigheter som overdras, hva som er vanlig på området og de konkrete forhold som gjør seg gjeldende. Det foreslås også å lovfeste det til nå ulovfestede prinsipp om at opphavsrett til verk skapt i arbeidsforhold og oppdragsforhold, i mangel av annen avtale, anses overgått til arbeids-/oppdragsgiveren i den utstrekning det er nødvendig og rimelig for at arbeids-/oppdragsforholdet skal nå sitt formål. Det foreslås også uttrykkelig lovfestet at opphaveren ikke skal anses for å ha overdratt en mer omfattende rett enn det avtalen klart gir uttrykk for (spesialitetsprinsippet).

Videre foreslås en ny og mer teknologinøytral avtalelisensbestemmelse for klarering av rettigheter til audiovisuelt innhold og radioproduksjoner. I tillegg til å legge til rette for klarering av nye former for bruk, erstatter den nye klareringsbestemmelsen også de gjeldende avtalelisensene som i dag finnes i §§ 30, 32 og 34. Forslaget til ny bestemmelse er basert på at avtalelisensen ikke bør begrenses til bestemte former for teknologi. Den nye bestemmelsen legger til rette for bruk av avtalelisens uavhengig av hvordan tilgjengeliggjøringen skjer, men vil ikke gjelde for klarering

av offentlig fremføring og overføring av lydopptak. Der foreslås gjeldende § 45b videreført i ny § 21. Imidlertid vil hovedregelen fortsatt være at rettigheter klareres individuelt ved direkte avtaler med rettighetshaverne, slik at den nye avtalelisensbestemmelsen ikke vil gjelde for bruk der det er inngått avtale direkte med rettighetshaveren.

Forslaget viderefører gjeldende hovedregel om at den enkelte internettbruker som surfer på Internett, ikke skal ha noe ansvar etter åndsverkloven, selv om materiale hun eller han ser på er ulovlig lagt ut. Men fra denne hovedregelen foreslås det nå et unntak. Det blir ulovlig å strøme film og andre åndsverk der det er åpenbart at materialet er ulovlig lagt ut. I tillegg er det et vilkår at bruk fra den ulovlige kilden er egnet til å skade rettighetshavernes økonomiske interesser i vesentlig grad. Straff og erstatning kan bare ilegges ved forsettlig overtredelse av bestemmelsen. De strenge vilkårene som kreves før bestemmelsen kan komme til anvendelse, sikrer at bestemmelsen ikke kommer i strid med ytrings- og informasjonsfriheten. Slik situasjonen er i dag, vil bestemmelsen f.eks. omfatte film som er gjort tilgjengelig på Internett for strømming uten rettighetshavernes samtykke. Brukere som oppsøker slike ulovlige tilbud og ser filmer gratis, selv om de er vel vitende om at filmene ulovlig er gjort tilgjengelig på Internett – og at den ulovlige tjenesten påfører rettighetshaverne tap, vil kunne komme i ansvar. Presiseringen om strømming fra ulovlig kilde foreslås inntatt i bestemmelsen om opphavsrettens innhold i § 3.

For øvrig foreslås rettighetshavernes eneretter videreført uten materielle endringer. I retten til tilgjengeliggjøring for allmennheten foreslås det imidlertid inntatt en ny «underkategori» som gjelder «overføring til allmennheten» av åndsverket. Det tilsiktes med dette ingen realitetsendringer i og med at slik overføring etter gjeldende rett er omfattet av eneretten til offentlig fremføring. Etter den nye bestemmelsen vil en rettighetshaver ha enerett til tilgjengeliggjøring for allmennheten av verket ved offentlig (1) visning og (2) spredning av eksemplarer, ved (3) offentlig fremføring og (4) overføring til allmennheten av verket. Forslaget er begrunnet i særlig to hensyn. For det første bør ikke fremføringsbegrepet omfatte så mye at det ikke lenger er samsvar mellom lovspråket og hva som er naturlig etter alminnelig språklig forståelse. For det andre vil innføringen av begrepet i loven legge bedre til rette for å relatere EU-domstolens praksis til norsk rett.

Videre foreslås det at regelen om kopiering til privat bruk videreføres. Kompensasjonsordningen som forvaltes av Norwaco for slik kopiering,

foreslås utvidet til også å omfatte visuelle og litterære verk.

Det klargjøres i loven at f.eks. visning av film i klasseromsundervisning er tillatt fri bruk fordi fremføringen anses å skje innenfor det private området.

Også reglene om medias adgang til å gjengi verk med omtale av dagshending foreslås forenklet og utvidet, slik at verk kan gjengis ikke bare ved film og kringkasting, men på de plattformer som i dag er aktuelle for medias nyhetsformidling. Av hensyn til nyhetsformidlingen foreslås det også at flere typer verk enn i dag kan gjengis mot vederlag ved omtale av en dagshending.

I den nye loven foreslås dessuten at «opphaver» benyttes som nytt kjønnsnøytralt begrep for den gjeldende betegnelsen «opphavsmann». I proposisjonen har opphaver blitt brukt i forslaget til ny lov og i departementets merknader/vurderinger, mens opphavsmann har blitt beholdt i omtalen av gjeldende rett.

Det foreslås også endringer i straffe- og erstatningsreglene. Endringene tilsvarer i stor grad den

harmonisering av håndhevingsreglene i lovgivningen om industrielt rettsvern som ble foretatt i 2013, jf. Prop. 81 L (2012–2013). Endringene innebærer at straffebestemmelsen som omhandler ordinær straff i den nye åndsverkloven forenkles. Skyldkravet om uaktsomhet tas bort, slik at det kun er de forsettlige lovbruddene som kan idømmes straff. På den annen side utvides den ordinære strafferammen til bøter og fengsel inntil ett år. I erstatningsbestemmelsene foreslås endringer som vesentlig styrker rettighetshavernes rett til vederlag og erstatning. Som etter gjeldende rett, kan også uaktsom overtredelse være erstatningsbetingende. Unntak gjelder for nedlasting og strømming fra ulovlig kilde, hvor også erstatningsansvar vil være betinget av forsett.

Kongens gjeldende kompetanse til å gi nærmere regler i forskrift foreslås lagt til departementet der dette antas å være mest praktikabelt.

For å klargjøre forholdet til gjeldende lov, er det utarbeidet og vedlagt to lovspeil, som viser hvilken paragraf i forslaget til ny lov som tilsvarer hvilken paragraf i gjeldende lov – og motsatt.